

Briff Ymchwil Isetholiadau i'r Cynulliad

Awdur: Alys Thomas

Dyddiad: 12 Rhagfyr 2017

Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Y Gwasanaeth Ymchwil

Cynulliad Cenedlaethol Cymru yw'r corff sy'n cael ei ethol yn ddemocrataidd i gynrychioli buddiannau Cymru a'i phobl, i ddeddfu ar gyfer Cymru, i gytuno ar drethi yng Nghymru, ac i ddwyn Llywodraeth Cymru i gyfrif.

Awdur: **Alys Thomas**

Dyddiad: **12 Rhagfyr 2017**

Rhif Papur: **17-037**

Cysylltwch â ni

Y Gwasanaeth Ymchwil
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Tŷ Hywel
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1NA

☎ : 0300 200 6305

✉ : Alys.Thomas@Cynulliad.Cymru

🌐 : seneddymchwil.blog

🐦 : [@SeneddYmchwil](https://twitter.com/SeneddYmchwil)

🌐 : Cynulliad.Cymru/Ymchwil

© Hawlfraint Comisiwn Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2017

Ceir atgynhyrchu testun y ddogfen hon am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng cyn belled ag y caiff ei atgynhyrchu'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol na difriol. Rhaid cydnabod mai Comisiwn Cynulliad Cenedlaethol Cymru sy'n berchen ar hawlfraint y deunydd a rhaid nodi teitl y ddogfen.

1. Cyflwyniad

Mae'r Llywydd wedi cyhoeddi mai dyddiad **isetholiad Alun a Glannau Dyfrdwy** fydd **dydd Mawrth 6 Chwefror 2018** ac mae wedi ysgrifennu at y Swyddog Canlyniadau yn gofyn iddo drefnu cynnal yr etholiad ar y dyddiad hwnnw.

Dydd Mawrth 6 Chwefror yw'r diwrnod olaf posibl ar gyfer cynnal yr isetholiad. Er bod etholiadau ac isetholiadau, drwy gonfensiwn, yn cael eu cynnal ar ddydd lau, nid oes gorfodaeth statudol i wneud hynny.

Mae'r Hysbysiad Hwylus hwn yn cynnwys gwybodaeth am y prosesau ar gyfer cynnal isetholiad a'r hyn sy'n digwydd pan fydd sedd ranbarthol yn dod yn wag.

2. Sedd etholaethol wag

Mae darpariaeth yn Adran 10 o *Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006* ar gyfer llenwi sedd etholaethol a ddaw'n wag (wedi i Aelod Cynulliad etholaethol farw neu ymddiswyddo, er enghraifft). Mae Rheol Sefydlog 1.8 yn caniatáu i Aelod Cynulliad roi'r gorau i'w sedd yn y Cynulliad drwy **hysbysu'r Llywydd yn ysgrifenedig**. Bydd sedd wag yn codi pan fydd y Llywydd yn cael hysbysiad ynghylch ymddiswyddiad Aelod neu, fel arall, pan fydd y Llywydd yn datgan bod y sedd bellach yn wag.

Rhaid cynnal isetholiad ar ddyddiad a bennir gan y **Llywydd** a rhaid i'r dyddiad fod o fewn **tri mis** i'r sedd ddod yn wag. Yr unig eithriad i'r rheol hon yw os bydd y dyddiad olaf y gellir cynnal isetholiad o fewn tri mis i'r dyddiad y cynhelir etholiad Cynulliad cyffredin. Os digwydd hynny, bydd y sedd yn aros yn wag.

Mae'r Llywydd yn datgan bod y swydd wag ac yn rhoi gwybod i'r Swyddog Canlyniadau am y dyddiad y daeth y sedd etholaethol yn wag a dyddiad yr isetholiad.

Ar ôl rhoi gwybod i'r Swyddog Canlyniadau am y dyddiad, dylid dilyn yr amserlen a ganlyn:

- Cyhoeddi hysbysiad ynghylch etholiad, heb fod yn hwyrach na hanner dydd ar y pumed diwrnod ar hugain cyn diwrnod yr etholiad.
- Cyflwyno papurau enwebu erbyn y pedwerydd diwrnod ar bymtheg cyn diwrnod yr etholiad.
- Gellir cyflwyno gwrthwynebiadau i bapurau enwebu yn ystod yr oriau a ganiateir ar gyfer cyflwyno papurau enwebu ar ddiwrnod olaf eu cyflwyno a'r awr ddilynol.
- Cyflwyno hysbysiadau o dynnu ymgeisyddiaeth yn ôl, heb fod yn hwyrach na hanner dydd ar yr ail ddiwrnod ar bymtheg cyn diwrnod yr etholiad.
- Cyhoeddi rhestr yr ymgeiswyr, heb fod yn hwyrach na hanner dydd ar yr unfed diwrnod ar bymtheg cyn diwrnod yr etholiad.
- Bydd pleidleisio yn digwydd rhwng 07.00 a 22.00 ar ddiwrnod yr etholiad.

Wrth gyfrif unrhyw gyfnod o amser ar gyfer yr amserlen, ni chaiff diwrnodau penodol, fel gwyliau banc a phenwythnosau eu hystyried. Gellir cynnal isetholiad yn ystod y toriad

3. Sedd ranbarthol wag

Mae darpariaeth yn Adran 11 o *Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006* ar gyfer llenwi sedd ranbarthol a ddaw'n wag (wedi i Aelod Cynulliad rhanbarthol farw neu ymddiswyddo, er enghraifft). Os mai ymgeisydd oddi ar y rhestr a ddarparwyd gan blaid ar gyfer yr etholiad cyffredinol diwethaf oedd yn y sedd sydd bellach yn wag, **yr ymgeisydd nesaf ar y restr honno fydd yn cael y sedd**, cyhyd â bod y person hwnnw'n dal am gael ei ethol, ac, yn achos person nad yw bellach yn aelod o'r blaid honno, ar yr amod nad yw'r blaid wedi rhoi hysbysiad nad yw am i'r person hwnnw fod yn ymgeisydd.

Mae person sydd wedi bod yn ymgeisydd mewn isetholiad etholaethol ers yr etholiad cyffredinol hwnnw wedi'i wahardd rhag cymryd sedd ranbarthol, yn yr un modd ag y mae person sydd wedi cael ei ethol i sedd ranbarthol yn flaenorol (ac sydd, er enghraifft, wedi rhoi'r gorau i'w sedd ar ôl ymddiswyddo).

Os, am ba bynnag reswm, na ellir llenwi'r sedd wag o restr plaid (er enghraifft, oherwydd gwaharddiad), bydd y sedd yn aros yn wag tan yr etholiad cyffredinol cyffredin neu anghyffredin nesaf.

Os cafodd yr Aelod Cynulliad rhanbarthol y mae ei sedd bellach yn wag ei ethol fel ymgeisydd unigol yn hytrach na chael ei ddewis oddi ar restr plaid, nid oes gweithdrefn ar gyfer llenwi'r sedd a bydd yn aros yn wag tan yr etholiad cyffredinol cyffredin neu anghyffredin nesaf.